

Sporen van strijd

door Jan van Helvoirt

Karel V droeg in 1555 zijn Nederlandse gebieden over aan zijn zoon Philips II. Deze fanatieke spanjool leidde de uiteindelijke opsplitsing van het oude Brabant in. De grote maatschappelijke onvrede aan het einde van de Gouden Eeuw van Brabant balde zich samen toen de hoge edelen in 1566 het overleg met de landvoogdes Margaretha van Parma dwarsboomden. De lage edelen werden door legendarisch geworden beeldende woorden op hun plaats gezet: *Comment Madame, peur de ces gueux?* Op 10 augustus werden in Steenvoorde de eerste echte beelden op het nederlandstalige grondgebied aan stukken geslagen.

Met veel bravour kwam de IJzeren Hertog Alva met 10.000 man orde op zaken stellen. Twee broers van Willem van Oranje, Lodewijk en Adolf, zetten de Spanjaarden bij de Slag bij Heiligerlee op 23 mei 1568 te schande. Woedend liet Alva op de Grote Markt in Brussel 18 edelen ter dood brengen, waaronder Egmond en Hoorne. Er zouden nog vele slachtoffers volgen.

Willem was op tijd en tijdelijk gevlucht en een conflict was niet meer in te dammen. Vanaf open zee stuurde hij de geuzen aan die op 1 april 1572 Den Briel innamen. Adriaen Jansen van Beek, een norbertijn die in 1528 in Esbeek was geboren, werd op 9 juli met achttien anderen opgeknoopt. Hij was gewaarschuwd, want zijn voorganger op zijn pastorie te Monster was twee jaar eerder al verbrand. De veldtocht van Oranje in Brabant in 1572 werd ervaren als een terreuraanslag op de boerenbevolking en de geestelijkheid. Brandschatten en brandstichtingen werden niet geschuwd. Na de Martelaren van Gorcum werden even later op 23 juli in Roermond zelfs meer dan twintig priesters vermoord door de soldaten van Oranje. De pastoor van Haaren werd na marteling vermoord evenals de twee in Oisterwijk, alwaar ook het nonnenklooster in vlammen opging.

Na de dood van Alva en de plundering van Antwerpen in 1576 zaten alle Nederlandse gewesten op één lijn. Maar deze Pacificatie van Gent bleek geen stevig fundament te hebben: politiek en godsdienstig was de verdeeldheid groot. Terwijl het centrum van de Opstand verschoof naar Holland verzoende Den Bosch zich in 1579 definitief met de Koning van Spanje. De Hertog van Parma veroverde in korte tijd de zuidelijke steden: Breda-Brussel-Mechelen-Antwerpen. Alleen Bergen op Zoom wist *de Spaensche schaeren* te stutten!

Vanaf 1580 keerde de Prins van Oranje, gesteund door de Staten-Generaal, zich tegen het platteland gelegen tussen Breda, Antwerpen en Den Bosch. Regelmatig wisselden de steden in het zuiden van bezetter: van Staats naar Spaans en omgekeerd. De steden werden door de boeren uit de omringende dorpen steeds onder dwang versterkt. In 1578 moesten Esbeekse en Beekse boeren in Den Bosch en Heusden verplicht mee pionieren: werken aan de wallen, verdedigingswerken en fortificaties.

In 1573 werden 200 Spaanse soldaten op 'de burcht van Hilvarenbeek' gelegerd en een jaar later brandde de kerk en het dorp. Op 20 april 1581 werd de Gelderstraat in brand gestoken en enkele maanden later op 9 juni lag de kerk en het dorp wederom in as. Op 14 augustus 1586 daarentegen was het de beurt aan *het Crijchsvolck uyt Hollant, de Graaf van Hooenloo en de Garnizoenen van Hollant en Zeelant*. Beek kende zowel een Spaanse als een Staatse Furie! Bekenaren wisten kostbaarheden in de veilig gewaande toren op te bergen, doch bij een belegering vielen vijftwintig slachtoffers. De hulpeloze boeren van Esbeek daarentegen wierpen uit wanhoop kort na 1580 twee schansen op: een voor de inwoners van Groot-Esbeek en een om de bezittingen van Klein-Esbeek te beschermen. De befaamde Tulderhoeve had haar eigen 'rondeel'. De Kempen lag eind zestiende eeuw bezaaid met schansen of schransen.

De Moerasdraak Den Bosch kende belegeringen in 1585, 1601 en 1602 waarbij het omringende platteland systematisch werd geplunderd. Maar pas in 1629 lukte het Frederik Hendrik de stad te 'bedwingen'. De graaf Hendrik van den Bergh had opdracht gekregen om vanuit Turnhout in allerijl op te marcheren naar Den Bosch. Op 13 juni 1629 passeerde hij met een ontzettingsleger van 25.000 man, 6000 paarden en 40 stukken geschut via de stoffige Rooversdijk Hilvarenbeek. Pas op 28 juni bereikte deze logge legerschare Den Bosch, eigenlijk al te laat. Op maandag 17 september 1629 trokken 1200 karren met katholieken de stad uit om definitief plaats te maken voor de bezetters.

Op 14 mei 1648 vond er tussen twee Bekenaren een weddenschap plaats dat de vrede tussen de Koning van Spanje en de Hoogmogende Staten-Generaal der Verenigde Nederlanden getekend zou zijn vóór *Bamisse*. Inzet: een snaphaan van acht pattacons! Op 18 mei waren er weer twee weddenschappen dat vóór 1 november 1648 de vrede getekend zou zijn. De eerste met als inzet: *negen dobbele Spaensche Pistoletten* en de andere ging om 250 Carolusgulden! Kort na 5 juni 1648 was het dan toch eindelijk na tachtig jaar feest. Er werd volgens de borgemeestersrekening toen drie gulden aan bier *aen de jongmans van Eysbeeck betaalt doen den peys afgelesen worde!* Op 25 juli 1648 werden de Beekse en Diessense kerk geruimd en ... gewit!

Eind 2012 zal een van deze twee historische kerken definitief moeten sluiten. De jonge pastoor van Diessen zet zich reeds lang krampachtig schrap achter het historisch sterk afbrokkelend Willibrordusputje en de oude Beekse herder verschanst zich wederom in de machtige dekenale toren.

Wordt er vanuit Den Bosch weer een nieuwe 'roze opstand' uitgelokt? Ik denk van niet. De 'echte Brabander' gelooft het wel ... en zit op een dood spoor!